

Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı

3., 4. Sınıf Öğrencileri ve Mezunlarının Kendi Bölüm

Programları, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri ile İlgili Düşünce ve Önerileri

Satı Dedeoğlu*

Selver Duralı*
Tanrıverdi Kış**

Arzu

Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı lisans öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda, ilgili bölümlerde okumakta olan ve mezun olan 7 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Veriler tümevarım analizi ile çözümlenmiştir. Bulgular, lisans derslerinde uygulamaya daha yoğun olarak odaklanması ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması gereğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Zihin engelliler bölümü, lisans programı, öğretmen yetiştirme, eğitim fakülteleri.*

Abstract

This study was designed to determine the opinions of students and graduates of the departments of special education on the undergraduate

---

* Öğrenci, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü.

curriculum, teacher education and the faculties of education. Semi-structured interviews were run with 7 participants. Data were analyzed using inductive analysis. Results showed suggestions on a need for more emphasis on field practice and the reconstruction of education faculties.

Key Words: *Department of special education, undergraduate program, teacher education, faculties of education.*

Eğitim sistemi içerisinde yaşanan temel sorunlar, eğitim fakültelerini ve öğretmen yetiştirme programlarını da yakından ilgilendirmektedir. Öğretmen yetiştirme eğitim sistemimizin en öncelikli çözüm bekleyen alanlarından birisi haline gelmiştir. Ülkemizde, 1994 yılı sonlarında başlayan ve YÖK-Dünya Bankası işbirliği ile gerçekleştirilen hizmet öncesi öğretmen yetiştirme projesi sonucu uygulamaya konulan bugünkü öğretmen yetiştirme sistemi, bir çözüm olmaktan çok yeni sorunların doğmasına neden olmuştur (Üstüner, 2004). Yüksek Öğretim Kurulu'nun, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesine yönelik hazırladığı raporunda, eğitim fakültelerinde bir misyon karmaşasının olduğu, bazı alanlarda öğretmen yetiştirmenin fakültelerin öncelikli misyonları içinde görülmediği saptanmıştır. Yanlış personel politikalarının hem nedeni hem de bir sonucu olarak eğitim fakültelerimizin bazı alanlarında "bilim ve temel araştırma yapma" gerekçesi altında öğretmen yetiştirme ikinci planda tutulmuştur. Bu raporda ayrıca eğitim fakültelerinin yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunduğu ve ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı

vurgulanmıştır (YÖK, 1998). Yüksek Öğretim Kurulu tarafından da belirtildiği üzere, öğretmen yetiştirme eğitim fakültelerinin birincil görevidir. Öğretmen yetiştiren kurumlarda mezun edilen öğretmen adaylarının ülkenin ihtiyacını özellikle sınıf öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği gibi kritik alanlarda niceliksel ve niteliksel olarak karşılayamadığı vurgulanmaktadır. Bunun en temel nedeninin de, eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme programlarında yer alan derslerin hemen hepsinin teorik derslerden oluşması ve uygulamaya yönelik derslerin azınlıkta kalması olduğu belirtilmiştir (YÖK, 1998). Eğitimde niteliğin artması, okullardaki öğretimin niteliğine ve öğretmenlerin alanlarında iyi yetiştirilmesine bağlıdır (Gelişli, 1995).

Eğitim fakültelerinin çeşitli bölümlerinden mezun olan ve alanda çalışmaya başlayan öğretmenlerin, genellikle eğitim sistemine uyum sağlama, mesleki becerilerini geliştirme ve nitelikli eğitim yapabilme ile ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin ise, bu genelleme içerisinde ne tür bir konumda oldukları başlı başına bir araştırma konusudur.

Çolak (2001), özel eğitim öğretmenleri ile okuma-yazma üzerine yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin üniversitelerden beklentilerini ortaya koymuştur.

Bunlar, özel eğitim öğretmeni yetiştirmede okuma-yazma öğretimine yönelik daha fazla uygulama yapılması ve araç-gereç geliştirme eğitim-öğretiminin daha yoğun olarak ele alınması yönünde beklentilerdir. Üniversitelerin öğretmenlere bu alanlarda destek sağlaması ve alan yazındaki gelişmelerden çalışan öğretmenlerin haberdar edilmesi gerekliliği ise diğer öneriler arasındadır. Üniversitelerin ayrıca öğretmenlere uygulamalı seminerler vermesi gerektiği belirtilmiştir.

Gürgür (2001), işitme engelliler ilköğretim okulu birinci kademede uyguladığı eğitim programına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin araştırmasında, 9 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşmeler yaparak, öğretmenlerin bu konudaki düşünce ve önerilerini belirlemiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin üniversitelerden beklentileri ve önerileri eğitimde teori ve uygulamanın birleştirilmesi, lisans derslerinin titizlikle seçilmesi, nitelikli öğretmenler yetiştirilmesi için gerekenlerin yapılması, öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi, öğretmenleri üniversitelerin değerlendirmesi gerektiği ve üniversitelerin öğretmenlerin ihtiyaçları yönünde bilgilendirmeleri şeklinde sıralanmıştır.

Bu araştırmanın amacı, öğretmen yetiştirme konusunda ifade edilen sorunların alanlara göre değişiklik gösterip göstermediğinden hareketle, öğretmen eğitimi içerisinde özel eğitim alanında öğretmen yetiştirme programlarının durumunu ortaya koymaktır. Bu amaç

doğrultusunda, özel eğitim öğretmenlerinin ve özel eğitim bölümü lisans öğrencilerinin kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerilerine başvurulmuştur.

Yöntem

Bu araştırma, öğretmen eğitimi içerisinde özel eğitim alanında öğretmen yetiştirme programlarının durumunu ortaya koymak amacıyla geliştirilmiş niteliksel bir araştırmadır. Veri toplama sürecinde niteliksel araştırmalarda kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın araştırma grubunu, görüşmeyi kabul eden dört 3. ve 4. sınıf Zihin Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı lisans öğrencisi ve bu bölümden mezun olan üç öğretmen oluşturmaktadır.

Katılımcıların bir kısmının diğer illerde öğretmenlik yapması ve stajyer öğrencilerin uygulamaları nedeniyle yüz yüze görüşme yapmanın mümkün olmaması gündeme gelmiştir. Bu nedenle, bu kişilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, internet üzerinde Microsoft Net Messenger 7.0 Beta programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu program yoluyla yapılan görüşmeler doğrudan bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Yapılan kayıtlar daha sonra görüşme formlarına, her sorunun yanıtı görüşmecilerin verdikleri yanıtlar sınıflandırılarak aktarılmış ve bu görüşme dökümlerine satır numaraları verilerek araştırmacılar tarafından ayrı ayrı okunup, kodlanmıştır. Kodlamalar daha sonra temalara dönüştürülmüş ve araştırmacıların

bir araya gelmeleriyle bu temaların oluşturulmasında fikir birliği sağlanmıştır. Bu konudaki ilgili alan yazının sınırlı olmasından dolayı temalar, görüşmeler temel alınarak oluşturulmuştur. Alt temalar ise görüşmecilerin verdikleri ortak yanıtlardan hareketle belirlenmiştir.

Verilerin toplanması için hazırlanan görüşme soruları ise üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı belirlenmiş, daha sonra üzerinde tartışılarak fikir birliğine varılmıştır. Görüşme soruları, bu alanda çalışan 3 öğretim elemanına gösterilerek onaylarının alınması yoluyla görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış sorular aşağıda yer almaktadır.

1. Bu bölüme gelirken amacınız neydi? Amacınıza ulaştınız mı? Ulaşmadıysanız neden? Ulaştıysanız nasıl?

a. Bunun için siz neler yaptınız?

2. Aldığınız eğitimi yeterli buluyor musunuz?

a. Zihin Engelliler Öğretmenliği Programına eklenmesini ya da programdan çıkarılmasını istediğiniz uygulamalar/dersler var mı? Nelerdir?

b. BEP, BÖP, materyal hazırlama ile ilgili yaşantılarınız, düşünceleriniz nelerdir?

c. Çoklu engele sahip öğrencilerle, her düzeyde (İş Eğitimi, Mesleki Eğitim, Eğitim Uygulama, Kaynaştırma, Rehberlik

Araştırma Merkezi, vb.) çalışabileceğinizi düşünüyor musunuz? Neden?

3. Kendi branşınız ve diğer branştan öğretmenler ya da uzmanlarla mesleki bilgi ve uygulama üzerine ekip çalışmasına katılabileceğinizi düşünüyor musunuz ya da katılabiliyor musunuz?

4. Sizce Eğitim fakültelerinin görevi nedir? Size ne tür imkanlar sağlanmalıdır? (Önerileriniz nedir?)

5. Nasıl bir öğretmen olmak istiyorsunuz?

a. Mezunsanız nasıl bir öğretmen olmak istiyordunuz? Mesleğe başladıktan sonra nasıl bir öğretmen oldunuz?

6. Genel eğitim sistemi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

7. Kendinizi mesleki olarak nasıl geliştirebileceğinizi biliyor musunuz?

8. Öğretmen yetiştirme programlarının iyileştirilmesi için

a. MEB'den
b. YÖK'ten
c. Üniversitelerden
d. Eğitim/Eğitim Bilimleri Fakültelerinden

beklentileriniz nelerdir?

Bulgular

Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan temalar ve alt temalar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1
 Temalar

Görüşme soruları	Frekans	Yanıtlar
1. Bu bölümü seçme amacı? a. Amacına ulaşmış mı?	• İş sahibi olmak (geleceği olan bir meslek olması.)	2
	• Merak etmek (farklı bir alan olması)	1
	• Psikolojiye olan merak ve yakınlık	3
	• Engellilerle çalışma isteği	2
	• Liseden mezun oldukları bölüme yakın bir bölüm olması.	1
	• Kendilerini geliştirmek için özel okulda çalışmışlar.	4
	• Derslerinde soran, sorgulayan, öğrenmeye çalışan gözlemci birisi olmuş	2
	• Alanla ilgili yazıları izleyen, kaynakları takip eden	1
	• İnceleme, gözlem yapan	2
	• Mezunlarla görüşme	1
2. Programları hakkındaki görüşleri	• Davranış değiştirme, dil dersi, BEP, BÖP hazırlamada yeterliler.	7
	• Materyal hazırlamada zorlanıyorlar. (maddi, zaman, yetenek, saklama yeri).	4
	• Öğretim dersleri yetersiz. (okuma-yazma, matematik) neden: (uygulamayla paralel gitmemesi)	5
	• Çıkarılması veya içeriğinin değiştirilmesi gereken dersler:	2
	- müzik	1
	- resim.	1
	- YÖK dersleri	7
	• Eklenmesi gereken dersler:	
	- İnce motor	2
	- Drama,	1
	- Empati,	1
	- Fizyoterapi,	1

	- Cinsel eğitim	1
	- Otizm,	1
	- Farklı engel grupları,	1
	- Değerlendirme dersi	1
	• Çoklu engel grubuyla çalışabilir. Fakat desteğe ihtiyaç duyar.	5
	• İş eğitiminde zorlanılabilir (yeteneğe bağlı olduğu için).	1
3. Ekip çalışması	• Ekip çalışması yapabilirler	4
	• Aldığı eğitimin etkisi,	2
	• Görev tanımları yapılırsa,	1
	• Kişilik özellikleri de etkili,	1
	• Kendinden daha bilgili ve etkili kişilerle	1
4. Eğitim fakültelerinin görevi	• Öğretmen yetiştirme (araştıran, soran sorgulayan, çözüm üretebilen)	3
	• Mezuniyet sonrası izleme	1
	• Hizmet içi eğitim	1
	• Devletle işbirliği	1
	• Yayın yapma ve iletme	1
	• Alternatif öğretim yöntemlerini öğretmek	1
5.MEB, YOK ve UNİV. den beklentiler	• Eğitim fakültelerine daha fazla bütçe ayrılmalı (MEB)	3
	• Mezun olunca da destek olunmalı (ÜNİV)	1
	• Stajların daha fazla olması (YÖK)	3
	• Yabancı dile önem verilmeli (YÖK)	1
	• Hizmet içi eğitim amacına uygun olmalı (MEB)	2
	• Üniversitelerle işbirliği yapsın (MEB)	1
	• Mesleki gelişim için seminer (FAK)	3

	• Gelişmeleri takip etsinler (FAK)	2
	• Mezunlarla ilişkileri koparmasınlar (FAK)	3
	• Eğitimin kalitesi artırılсын (YÖK)	1
	• Konuyla ilgili uzmanlar derse girsin (ÜNİV).	1
6. Nasıl bir öğretmen olmak?	• Mükemmel öğretmen	1
	• Araştırmacı,	1
	• Yenilikleri takip eden,	1
	• Ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek,	1
	• Sevgi dolu,	1
	• Sınıf yönetimini etkili kullanabilecek	1
7. Mesleki gelişim hakkındaki düşünceleri ve önerileri	• Literatür takibi	4
	• Hizmet içi eğitim	4
	• Üniversite ile iletişim	7
	• Yurt dışındaki gelişmelerin takibi	2
	• Seminer, sempozyum	2
	• Sınıfta tutulan kayıtlar	1
	• Üniversiteler mesleki gelişimle ilgili bilgilendirmeli	4
8. Genel Eğitim Hakkındaki Düşünceleri	• Genel eğitim yetersiz,	7
	• Nitelikli öğretmen adayları alınması,	1
	• Eğitime daha fazla pay ayrılmalı,	1
	• Erken eğitime önem verilmeli,	1
	• Programlar yenilenmeli,	3
	• Özerk, bilimsel demokratik olmalı,	3
	• Ezbere dayalı olmamalı araştırmaya yönlendirmeli,	5
	• Üretken olmalı	1

Araştırmada katılımcılara "bu bölümü seçme amaçları" sorulduğunda, 3 katılımcı psikolojiye olan merak ve yakınlık, 2 katılımcı iş sahibi olma, 1 katılımcı merak, 2 katılımcı engellilerle çalışma isteği, bir katılımcı ise liseden mezun olduğu bölüm nedeniyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan alınan bu yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların aslında seçtikleri alanın içeriğini tam olarak bilmedikleri düşünülebilir. "Bu bölümü seçmekteki amaçlarına ulaşp ulaşmadıkları" sorulduğunda ise 4 katılımcı amaçlarına ulaşmak ve kendilerini geliştirmek için "özel özel eğitim kurumlarında" çalışmışlar, 2 katılımcı derslerinde soran, sorgulayan, öğrenmeye çalışan, gözlemciler olmuşlar, 1 katılımcı alanla ilgili yazıları izleyen, kaynakları takip eden, 2 katılımcı inceleyen ve gözlemleyen, 1 katılımcı ise mezunlarla görüşme yaparak bu alanı seçme amaçlarına ulaşmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara "alanları ile ilgili programları hakkındaki" görüş ve düşünceleri sorulduğunda, 7 katılımcı davranış değiştirme, dil dersi (İletişim Becerileri), BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı), BÖP (Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı) hazırlamada kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. 4 katılımcı öğretim materyali hazırlamakta zorlandıklarını dile getirmişler ve buna gerekçe olarak da maddi açıdan yetersizlik, zaman yetersizliği, yetenekleri olmadığını ve materyalleri

saklamak için olanaklarının olmadığını belirtmişlerdir. Beş katılımcı ise öğretim derslerinde yetersiz olduklarını söylemişlerdir. "Okuma-yazma, Matematik öğretimi" derslerinde başarısız olduklarını düşündüklerini ve bunun nedeninin de bu derslerin uygulamadan uzak olması ve teorik temelli verilmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Bu yanıtlara bakıldığında, okuma-yazma, matematik, Türkçe vb. öğretim derslerinin uygulamaya yönelik verilmesinin gerektiği düşünülebilir (YÖK, 1998). Bu derslerin teorik alt yapısının oluşturulması, bunun yanı sıra uygulamaya yönelik tedbirlerin alınmasının önemli olduğu görülmektedir. YÖK'ün bu alanlarda okutulacak öğretim derslerine yönelik olarak teori ile birlikte uygulama kredilerinin arttırılması ve uygulama yaptırılabilir, staj uygulamalarında olduğu gibi, sahaların oluşturulmasında düzenleme yoluna gidilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Görüşmede katılımcılara "anabilim dalı programlarına eklenmesi ya da çıkarılmasını gerekli gördükleri dersler olup olmadığı" sorulduğunda ise 7 katılımcı YÖK derslerinin kaldırılması gerektiğini, 1 katılımcı müzik öğretimi dersinin, 1 katılımcı ise resim öğretimi dersinin kaldırılması ya da içeriğinin değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Eklenmesi gerektiği dersler sorulduğunda, 2 katılımcı konusu ince motor olan bir dersin, 1 katılımcı drama dersinin, 1 katılımcı konusu empati olan bir dersin, 1 katılımcı fizyoterapi ile ilgili bir dersin, 1 katılımcı

cinsel eğitim dersinin, 1 katılımcı konusu otizm olan bir dersin, 1 katılımcı farklı engel gruplarını temel alan bir dersin, 1 katılımcı ise ölçme ve değerlendirme dersinin olması gerektiğini belirtmiştir.

Özel eğitim alanının ve özel eğitimi düzenleyen yasa ve yönetmeliklerin bir gereği olarak, bu alanda çalışanların ekip çalışması yapabilmeleri önemlidir. Bu nedenle, katılımcılara ekip çalışması ile ilgili düşünceleri de sorulmuştur. 4 katılımcı ekip çalışması yapabileceklerini, 2 katılımcı aldığı eğitimden dolayı ekip çalışması yapabileceğini, 1 katılımcı görev tanımları yapılırsa ekip çalışması yapabileceğini, 1 katılımcı ise ekip çalışmasında kişilik özelliklerinin önemli olduğunu ve kendinden daha bilgili ve deneyimli kişilerle ekip çalışması yapabileceğini belirtmiştir.

Öğretmen yetiştirmede eğitim fakültelerinin görevleri ve önemi bilinmektedir. YÖK, 1998 yılı raporunda öğretmen kalitesinde öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle katılımcılara "eğitim fakültelerinin görevi nedir" sorusu yöneltilmiştir. 3 katılımcı araştıran, soran, sorgulayan, öğretmen yetiştirme olduğunu, 1 katılımcı mezuniyet sonrası izleme, 1 katılımcı hizmet içi eğitim, 1 katılımcı devletle işbirliği yapma, 1 katılımcı yayın yapma ve iletme, 1 katılımcı ise alternatif öğretim yöntemlerini öğretmek olduğunu belirtmiştir.

Daha sonra katılımcılara "MEB, YÖK, Üniversiteden beklentileri" sorulmuştur. "MEB'den beklentiler"

sorusuna, 3 katılımcı eğitim fakültelerine daha fazla bütçe ayrılması, 2 katılımcı hizmet içi eğitimin amacına uygun olması, 1 katılımcı üniversitelerle iş birliği yapması şeklinde ifade etmiştir. 1 katılımcı ise, MEB'den hiçbir beklentisi olmadığını belirtmiştir. "Üniversitelerden beklentiler" sorulduğunda, 1 katılımcı mezun olduğunda da destek olunması, 3 katılımcı mesleki gelişim için seminer düzenlemesi, 2 katılımcı gelişmeleri takip etmelerinin gerekliliği, 3 katılımcı mezunlarla ilişkileri koparmaması, 1 katılımcı konuyla ilgili uzmanların derslere girmesi olarak belirtmiştir. "YÖK'ten beklentiler" sorulduğunda ise, 3 katılımcı stajların daha fazla olması, 1 katılımcı yabancı dile önem verilmesi, 1 katılımcı ise eğitimin kalitesinin artırılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Katılımcılara "nasıl bir öğretmen olmak istiyorsunuz?" sorusu sorulduğunda, 1 katılımcı mükemmel öğretmen olmak istediğini, 1 katılımcı araştırmacı öğretmen olmak istediğini, 1 katılımcı yenilikleri takip eden bir öğretmen olmak istediğini, 1 katılımcı ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir öğretmen olmak istediğini, 1 katılımcı sevgi dolu ve sınıf yönetimini etkili kullanabilen bir öğretmen olmak istediğini belirtmiştir.

Katılımcılara "mesleki gelişim hakkındaki düşünce ve önerileri" sorulmuş, 4 katılımcı literatür takibi, 4 katılımcı hizmet içi eğitim, 7 katılımcı üniversiteler ile iletişim, 2 katılımcı yurt dışındaki gelişmelerin takibi, 2

katılımcı seminer sempozyum yapılması, 1 katılımcı sınıfta tutulan kayıtlar ve 4 katılımcı üniversitelerin kendilerini mesleki gelişimle ilgili bilgilendirmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Son olarak, katılımcılara "genel eğitim hakkındaki düşünceleri" sorulmuştur. 7 katılımcı genel eğitimin yetersiz olduğunu, 1 katılımcı nitelikli öğretmen adaylarının alınması gerektiğini, 1 katılımcı eğitime daha fazla pay ayrılması gerektiğini, 1 katılımcı erken eğitime önem verilmesi gerektiğini, 3 katılımcı programların yenilenmesi gerektiğini, 3 katılımcı eğitimin özerk, bilimsel ve demokratik olması gerektiğini, 5 katılımcı araştırmaya yönelik ve ezbere dayalı olmaması gerektiğini ve 1 katılımcı da üretken olması gerektiğini belirtmiştir.

Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada, özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği ana bilim dalı 3., 4. sınıf öğrencileri ve bu anabilim dalından mezun olanların kendi bölüm programları ile ilgili düşünce ve önerileri belirlenmiştir. Araştırma içerisinde yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen temel bulgular arasında bölüm öğrencilerinin bu bölüme iş sahibi olmak, merak ettikleri bir alan olması, psikolojiye olan yakınlıkları, liseden mezun olunan bölüme yakın bir bölüm olması gibi sebeplerle geldikleri görülmüştür. Bu durumda, öğrencilerin seçtikleri alanla ilgili ön bilgilerinin yeterli olmadığı,

meslek olarak seçtikleri alanı lisans eğitimleri sürecinde tanıdıkları düşünülebilir. Eripek bu konu ile ilgili özel eğitim alanı tanıtımının yapılması ve toplumun bilinçlendirilmesi yoluyla bu bölüme başlayacak öğrencilerin daha bilinçli alan seçimi yapmalarının desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir (Eripek, 2004).

Bölüm öğrencileri ve mezunlarının aldıkları derslerin yeterli olmadığını, kendilerini geliştirmek için ilave edilmesi gereken derslerin olduğunu (drama, empati, fizyoterapi, vb...) ve bazı derslerin içeriğinin değişmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Özellikle çoklu engele yönelik drama, empati, fizyoterapi ve cinsel eğitime ilişkin oluşturulacak derslerin çalıştıkları alanda önemli yer tuttuğunu ve bu derslerin programlara alınmasını gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise, katılımcıların eğitim fakültelerinin görevini öğretmen yetiştirme olarak tanımlamalarıdır. Bu bulgu, aynı zamanda YÖK'ün eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi bildirisinde de benzer şekilde yapılan bir tanımlama ile tutarlılık göstermiştir. "Öğretmenlik kendine özgü ilke ve uygulama yöntemleriyle profesyonel bir meslektir. Öğretmenlik mesleğinin temel kaynağı eğitim fakülteleridir. Eğitim fakültelerinin temel işlevi ise öğretmen yetiştirmedir. Öğretmen Yetiştirme programlarının ülkenin ihtiyacına ve alandaki gelişmelere uygun olarak düzenlenmesi esastır. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu

tarafından kabul edilmiş olan Program Değişikliği, "Eğitim Fakültelerinin Öğretmen Yetiştirme işlevini yeniden düzenleyen önemli ve gerekli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir." (T.C. Yüksek Öğretim Kurulu Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi, 1998).

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, katılımcılar mükemmel öğretmenler olacaklarına dair bir inanca sahiptirler. Bulgulara göre, iyi bir öğretmen denildiğinde, akla öğrencileri eleştirel düşünmeye teşvik eden, yeterli birikime sahip, sınıfta olumlu bir ortam yaratabilen ve tartışmaya yer veren öğretmen gelmektedir. Öğretmen alanında uzman, karizmatik, esnek ve adil olmalıdır. Öğretmen adayları öğretmenlerin güçlü bir kişiliğe sahip, yaratıcı ve yeterli olmalarını beklediklerini belirtmişlerdir (Güven, 2004). Katılımcılar kendilerini geliştirmek ve öğrencilerine yararlı olabilmek için alanları ile ilgili okuma yaptıklarını ve toplantılara katıldıklarını belirtmişlerdir. "İyi öğretmen" tanımına bakıldığında ise, lisans öğrencilerinin ve alanda çalışan mezunların "iyi öğretmen" algılarının farklılaştığı düşünülebilir. Buna göre öğretmen tanımının ve özelliklerinin ayrıntılı şekilde gözden geçirilmesi ve eğitim fakültelerinin bu yönde öğrenci yetiştirmeye yönelmelerinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Son bir bulgu ise, mezunların izlenmesi ve desteklenmesi yönündedir. Eğitim fakültelerinden mezun olan öğrencilerin mezun oldukları kurumlar ve MEB tarafından sağlıklı şekilde

izlenmediği, meslekte çalıştıkları süre içinde kendilerini geliştirmeye yönelik yeterli destek sağlanamadığı ve bu nedenle mesleklerinde yeterli olmak için kendilerinin çaba göstermek zorunda oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla, hizmet içi eğitimin yetersiz kaldığına inanılmaktadır. Bu bağlamda, lisans sonrası hizmet içi seminerlerin yetersiz kaldığı ve üniversitelerin mezunlarını izlemeleri gerektiği ortaya çıkmıştır. Öğretmen olmanın, meslek yaşantısı boyunca bireyin kendisini bir öğrenci olarak görmesinin ve mesleki açıdan geliştirmesinin bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır (Güven, 2004).

Katılımcıların, lisans programlarında pek çok şey öğrendiklerini, ancak öğretmen olduklarında bunların çok yeterli olmadığını gördüklerini ve kendilerinin alanda öğrendikleri ve geliştirdikleri farklı becerilerin olduğunu da belirtmişlerdir. Bu nedenle eğitim fakültelerinde uygulama süresinin artırılması ve derslerin olabildiğince uygulamaya dayalı yapılması gerektiğini önermişlerdir. Bir başka çalışmada ise, benzer bir görüş şu şekilde ifade edilmiştir: "Öğretmenlerin, hizmet öncesinde mesleğe hazırlanması ile ilgili çalışmalarda ortaya çıkan en önemli bulgu, sosyal bilgiler alanı öğretmen adaylarının çoğunun temel eğitim düzeyinde öğretmenlik yapmaya hazır olduklarını; ancak iyi bir öğretmen olmanın zaman aldığını belirtmeleridir. Ayrıca, öğretmen adaylarının çoğunluğu, fakültedeki sosyal bilgiler alanındaki öğretmenlik dersleri ve okul uygulamalarına ilişkin

verilen bilgilerin gerçek okul durumlarını yeterince temsil etmediğini vurgulayıp bu boyutu olumsuz yönde eleştirmişlerdir” (Güven, 2004). Araştırmamızda da benzer bulgular söz konusudur.

Sonuç olarak, öğretmenlik programlarının yeniden düzenlenmesi söz konusu olduğunda alanlara uygun derslerin belirlenmesi ve bu derslerin öğrencilere sunulması, öğrencilerin mezun oldukları zaman belli bir süre mezun oldukları okullarca izlenmesi, Milli Eğitim Bakanlığı hizmetiçi eğitim etkinliklerinin farklılaştırılması

ve kalitesinin arttırılması önerilebilir. İleri araştırmalarda, lisans programlarının değerlendirilmesine yönelik araştırmaların artırılması gerektiği ve daha geniş kapsamlı katılımlarla var olan sorunların ve ihtiyaçların belirlenmesi önem taşımaktadır. Buradan elde edilen bilgilere paralel olarak MEB, YÖK ve eğitim fakültelerinin gerekli tedbirleri almaları, öğretmen ve eğitimin kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Başal, M., & Batu, S.(2002). Zihin özürlü öğrencilere okuma yazma öğretme konusunda alt özel sınıf öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 85-98.
- Çolak, A. (2001). *Zihin özürlü çocuklar ile ilköğretim okulu ve mesleki eğitim merkezindeki özel eğitim öğretmenlerinin zihin özürlü çocukların okuma-yazma öğrenmeleri hakkındaki görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Eripek, S. (2005). Zihinsel engellilerin öğretmenliği programına kayıt yaptıran öğrencilerin programı tercih durumlarının, ileriye dönük kaygılarının ve çevrelerinden aldıkları tepkilerin belirlenmesi. 14. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri Kitabı*.
- Gelişli, Y. (1995). *Anadolu Öğretmen Liselerinin Kuruluşu ve Gelişimi DPT; Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Ankara: MEB Basımevi, 26-28.
- Gürkan, T. (2004). Eğitim programlarıyla ilgili çalışmalar. *Çocuk Çocuk Dergisi*.
- Güven, İ. (2004). Sosyal bilgiler alanı öğretmen adaylarının okul uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 273-291.
- Konrot, A. (1991). Özel eğitim alnına öğretmen yetiştirmede bir uygulama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1(1), 47 - 53.
- Özsoy, S. (2004). Üniversite öğrenci profili: Kavramsal bir çözümleme ve türkiye'ye ilişkin bazı ampirik bulgular. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 301-334.
- Özyürek, M. (1991). Zihinsel engellilerin eğitiminde tıbbi ve eğitsel yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1(1), 17-20.
- Saracaloğlu, A.S., Evin, İ., & Varol, S.R. (2004). İzmir ilinde çeşitli kuramlarda görev yapan öğretmenler ile öğretmen adaylarının demokratik tutumları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 335-364.
- T.C. Yüksek Öğretim Kurulu. (1998). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi*. Ankara:Yüksek Öğretim Kurulu.
- Üstüner, M. (2004). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme ve günümüz sorunları. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*, 5(7).